

Bölüm Xxx

İDEOLOJİ KAVRAMINA BAKIŞ VE METİN ERKSAN'IN 'GECELERİN ÖTESİ' FİLMİNİN İDEOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Erhan AYDOĞDU¹
Adalet GÖRGÜLÜ AYDOĞDU²

Giriş

İdeoloji kavramı, burjuvazinin feodalizme verdiği ilk iktidar mücadeleleri sırasında, geleneksel aristokratik toplumda ortaya çıkmış ve 18. yüzyıl aydınlanmacılığının kültürel ve felsefi oluşum ortamı içinde üretilmiştir (Şan, 2008: 86). Bu bağlamda, ideoloji kavramının içermiş olduğu anlamda Aydınlanma düşüncesi önemli bir etkiye sahiptir.

18. yüzyılda fikirleri çözümlenmeye, anlamaya yönelik bilimsel bir yöntem; fikirbilim olarak doğan ideoloji; zamanla fikirler üzerine çalışmaktan çıkıp kendi nesnesi haline gelerek, fikir üretmek, fikir beyan etmek durumunda kalmıştır (Şakar, 2008: 329). İdeoloji kavramı Fransız İhtilalinden sonra 1796 yılında ilk kez Destutt de Tracy tarafından kullanılmıştır (Aydın, 2008: 144). Kavramın yaratıcısı olan Tracy'ye göre ideoloji, bilimler için temel bir kavramdır. Bu temel kavram, felsefi-bilimsel bir disiplini adlandırmaktadır (Özbek, 2011: 12). Grekçe eidos ve logos terimlerinin birleştirilmesiyle oluşan ideoloji kavramı, 'düşünceler bilimi' olarak ifade edilebilir (Çağan, 2008: 11). Pek çok kavramda olduğu gibi ideoloji ile ilgili de farklı tanımlar bulunmaktadır. Eagleton (1996: 55-57), ideolojinin altı farklı tanımını yapmaktadır. Buna göre ideoloji "Toplumsal yaşamdaki fikir, inanç ve değerleri üreten genel maddi süreç; toplumsal açıdan önemli bir grubun veya sınıfın içinde bulunduğu durumu ve hayat deneyimlerini simgeleyen (doğru veya yanlış) inanç ve fikirler; iktidarın yeniden üretilmesinde merkezi önem taşıyan meseleler üzerinden çatıştığı ve çarpıştığı söylemsel alan; grup çıkarlarının meşrulaştırılması ve desteklenmesi, toplumun maddi yapısından kaynaklanan inançlar" şeklinde tanımlanabilir. Başka bir tanıma göre ise ideoloji "Belli bir toplum kesiminin –grup, sınıf, meslek vs. mensuplarının- statüleri ile uyum halinde ve yerine göre davranışlarını haklı ve meşru göstermek üzere paylaştıkları ortak düşünceler, mitoslar ve değer yargıları toplamıdır" (Ülgener, 1983: 8).

¹ Öğr. Gör., Gazi Üniversitesi, erhan@gazi.edu.tr

² Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, adalet.gorgulu@hbv.edu.tr

ta-metalaşma-yabancılaşma-işçi-patron-sermaye gibi ekonomi politik unsurlara değinilerek ve bu unsurlar arasındaki gerilim yansıtılarak eleştirilmektedir. Dolayısıyla film ideolojik bir nitelik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Arslantepo, M. (2012). *Sinema okuryazarlığı*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Aydın, M. (2008). "İdeoloji ve siyaset ilişkisi", Kenan Çağan (Ed.), *İdeoloji* içinde, Birinci Baskı, Ankara: Hece Yayınları, 143-178.
- Bayram, A.K. (2008). "İdeoloji ve dönüşüm", Kenan Çağan (Ed.), *İdeoloji* içinde, Birinci Baskı, Ankara: Hece Yayınları, 179-218.
- Betül Çelik, N. (2005). *İdeolojinin soykütüğü*, Birinci Baskı, Ankara: Bilim ve Sanat.
- Blommaert, J. (2005). *Discourse: A critical introduction*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Chaplin, C. (Yönetmen), (1936), *Modern zamanlar*, [film], ABD.
- Çağan, K. (2008). "Yanlış bilinçten anlam arayışına ideoloji", Kenan Çağan (Ed.), *İdeoloji* içinde, Birinci Baskı, Ankara: Hece Yayınları, 9-41.
- Eagleton, T. (2009). *Eleştiri ve ideoloji marksist edebiyat teorisi üzerine bir çalışma*, Savaş Kılıç (Çev.), Birinci Baskı (Genişletilmiş Yeni Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erksan, M. (Yönetmen), (1960) *Gecelerin ötesi* [film], Türkiye.
- Forgacs, D. (2018). *Gramsci kitabı - seçme yazılar 1916-1935*, İbrahim Yıldız (Çev.), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Fraser, I. (2008). *Hegel ve Marks ihtiyaç kavramı*, Beyza Sumer Aydaş (Çev.), Ankara: Dost Kitabevi.
- Güngör, N. (2011). *İletişim kuram ve yaklaşımlar*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürses, F. (2005). "İdeoloji, iktidar ve siyaset ilişkilerinin televizyon dizileriyle temsili: "şubat soğuğu", *Medya ve siyaset ilişkileri üzerine*, Zülfi Kar Damlapınar (Ed.), Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kabadayı, L. (2013). *Film eleştirisi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaurismäki, A. (Yönetmen), (1992), *Bohem hayatı* [film], Almanya.
- Mardin, Ş. (2002). *İdeoloji*, 7. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marx, K. (1966). *Kapital*, Mehmet Selik (Çev.), birinci cilt üçüncü kitap, Ankara: Başnur Matbaası.
- Mutlu, E. (2008). *İletişim sözlüğü*, Ankara: Ayraç Yayınları.
- Orçan, M. (2008). "Modern bir asabiyet olarak ideoloji", Kenan Çağan (Ed.), *İdeoloji* içinde, Birinci Baskı, Ankara: Hece Yayınları, 123-140.
- Özbek, S. (2011). *İdeoloji kuramları*, Birinci Baskı, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Ryan, M. ve Kellner D. (2010). *Politik kamera*, Elif Özsayar (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Selçuk, A. ve Şeker, M. (2012). *Danıştay saldırısı haberlerinde söylem ve ideoloji*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Şakar, C. (2008). "İdeoloji ve sanat", Kenan Çağan (Ed.), *İdeoloji* içinde, Birinci Baskı, Ankara: Hece Yayınları, 329-336.
- Şan, M.K. (2008). "Modernlik ve postmodernlik yolunda ideolojilerin dönüşümü", Kenan Çağan (Ed.), *İdeoloji* içinde, Birinci Baskı, Ankara: Hece Yayınları, 85-121.
- Therborn, G. (2008). *İktidarın ideolojisi ideolojinin iktidarı*, İrfan Cüre (Çev.), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Ülgener, S. (1983). *Zihniyet, aydınlar ve izimler*, Ankara: Mayaş Yayınları.
- Yılmaz, E. (2008). "Sinema ve ideoloji ilişkileri üzerine", Burak Bakır, Yörükhan Ünal, Sali Saliji (Der.), *Sinema İdeoloji Politika "Büyüleyen Faşizm" ve diğer yazılar*, Ankara: Nirengi Kitap, 63-85.